

VAN ZELFBEHEER TOT ZELFBEHOUD

Bas van der Plas

Van Zelfbeheer Tot Zelfbehoud

Terugblikken van een politiek activist

Uitgeverij U2pi

Den Haag 2025

© 2025 Bas van der Plas

Titel: Van Zelfbeheer Tot Zelfbehoud

Omslagontwerp: Larissa Smirnova

Foto omslag: Marc Bolsius

Uitgegeven door:

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag, www.uitgeveriju2pi.nl

Druk: Jouwboekdrukkerij.nl

ISBN: 978 94 9343 751 7

NUR: 320

Alle rechten voorbehouden. All rights reserved.

Politician blues

The world's gone crazy,
I don't feel happy here no more
We got pollution and starvation,
we got corruption and we got war

Trust no politician,
he's got no truth behind his smile,
he'll lie about your freedom,
with a democratic smile

Land of milk and honey,
he'll guarantee your liberty
With your taxes in the pocket
Of the fat cat industry

The chauffeured limousine
Is one that you will never afford
With more extras than a chariot,
of an angel of the lord

It don't matter how you vote,
those guys are all the same
To tell lies with a straight face
Is their only claim to fame.

John Kirkbride

Inhoudsopgave

Introductie	9
1. Zelfbeheer	11
2. Pacifistisch-Socialistische Partij	24
3. Partij voor Socialisme en Ontwapening	28
4. Het Daklozenberaad	36
5. Vereniging tot Oprichting van een Pacifistisch-Socialistische Partij	41
6. Pacifistisch-Socialistische Partij 92	50
7. Verontruste FNV-leden	66
8. Werkgroep WAO-WSW	78
9. Woensdrecht	91
10. Henk Sneevliet	114
11. Helvoirtse notities	123
12. Electric Jimiland	131
13. Bezettingsacties	133
14. Neoliberalisme	143
15. Demonstraties	148
16. Kleintje Muurkrant	161
17. Rusland	172
18. Zelfbehoud	192
Bijlagen:	
Afkortingen	204
Gebruikte publicaties	205

INTRODUCTIE

Als je Bas van der Plas vraagt wat zijn beroep was, antwoordt hij prompt: “Activist.” Dat is het begin van het interview dat ik had met John Jansen van Galen voor het blad *Argus* van 24 april 2025. Een activist is geen theoreticus die vanuit zijn luie stoel of ivoren toren de wereld beschouwt en analyseert. Een activist is iemand die midden in de dagelijkse strijd staat. En dat heb ik gedaan. Soms meer dan me lief was, maar steeds in de volle overtuiging dat ik op een goede manier bezig was.

In de hiernavolgende hoofdstukken geef ik de geschiedenis weer van een deel van mijn actieverleden. Als ik alles zou moeten beschrijven, heb ik aan dit boek niet genoeg, dus er moest een keuze worden gemaakt. Ik schrijf niet over de Shellblokkade van april 1989 in Amsterdam, niet over de moddergevechten met de ME rond de kerncentrale Dodewaard, niet over de actiebakfiets op het Kerkpleintje in Den Bosch, niet over alle demonstraties tegen het Amerikaanse imperialisme waaraan ik deelnam, niet over het Vredesplatform I en II, niet over mijn hulp aan Georgische vluchtelingen en mijn initiatief, de mensenrechtenorganisatie Nederlandse Helsinki Unie, en niet over de vele andere acties waaraan ik deelnam.

Criterium was het volgens mij historische belang. Ik ken een drietal boeken die deze historie slechts aanstippen of fragmentarisch weergeven: *Tien Rode Jaren* van Antoine Verbij, *Links* van Sjaak van der Velden en *Een Banier Waarop Geen Smet Rust* van Ron Blom en Bart van der Steen. Andere boeken zijn mij onbekend. Ik denk dat dit voor het eerst is dat de geschiedenis van het Comité van Revolutionaire Marxisten, de Beweging voor Arbeiderszelfbeheer, de Beweging voor Socialistisch Zelfbeheer, de Partij voor Socialisme en Ontwapening, de Pacifistisch-Socialistische Partij '92 en de Verontruste FNV-leden zo uitgebreid beschreven worden. Hoewel slechts een voetnoot in de geschie-

denis van de linkse beweging is het toch belangrijk om erover te schrijven, al is het alleen maar om de geschiedenis te completeren.

Helaas kunnen de meeste hoofdrolspelers het verschijnen van dit boek, met hun geschiedenis, niet meer meemaken. Het gaat om mensen die de linkse beweging een warm hart toedroegen en deel uitmaakten van de strijd voor een socialistische maatschappij. Aan Fred van der Spek, Maurice Ferares, Michel Raptis, Frans Wijnhoven, Joop de Wit en al die anderen waarmee ik heb mogen leven en strijden draag ik dit boek op, opdat zij en hun bijdragen aan de strijd niet worden vergeten!

1. Zelfbeheer

Na lang overwegen welke politieke organisatie het best bij mijn opvattingen paste, werd ik lid van het CRM, het Comité van Revolutionaire Marxisten. In de loop van haar bestaan zou de groep nog tweemaal van naam veranderen: Beweging voor Arbeiders Zelfbeheer (BAZ) en Beweging voor Socialisties Zelfbeheer (BSZ). Maar ook een paar 'satellieten' werden opgericht, oftewel mantelorganisaties in communistisch jargon: Arbeiders Eenheid en de Verontruste NVV (later FNV) leden, zonder hierbij de naam BAZ of BSZ te noemen.

Wat was voor mij de reden om lid te worden? Kort gezegd: het Comité van Revolutionaire Marxisten wilde een nieuwe revolutionaire organisatie voor arbeiderszelfbeheer oprichten. Daar wilde ik wel een bijdrage aan leveren. De andere organisaties waren al te veel 'besmet' met hun eigen gelijk, misschien dat het CRM de dingen anders ging doen? Aan de uitgangspunten zou het niet liggen. In tegenstelling tot andere organisaties noemde het CRM zich geen voorhoedepartij of -beweging, was er geen sprake van democratisch centralisme en leek het meer op een anarchosocialistische beweging, wat mijn ideaal was.

Het CRM streeft naar de totstandkoming van een socialistische maatschappij, stond er in de beginselverklaring. En: in dat streven staan we niet alleen. Toch menen wij dat onze opvattingen dusdanig verschillen van anderen, die eveneens zeggen een socialistische maatschappij te willen en de weg daarheen ook willen afleggen door het verspreiden van socialistische, revolutionaire propaganda, dat de oprichting van een afzonderlijke organisatie gewenst en noodzakelijk is.

Waarin verschilt onze groepering hier in Nederland en de andere secties van de Internationale Revolutionair Marxistische Tendens (IRMT) in de wereld van andere socialistische groepen of partijen? Laat ons slechts het voornaamste noemen. Als revolutionairen zijn we aan geen enkele nationale of internationale staatsbureaucratie of partijbureaucratie gebonden. Met andere woorden: we hebben geen boodschap aan Brezjnef noch aan Mao. De politiek van iedere socialistische partij dient beoordeeld te worden op grond van het nut die hij heeft voor de strijd van de arbeiders en andere onderdrukten in de wereld.

Niet alleen steunen we geen enkele bureaucratie in de traditionele arbeiderspartijen, maar ook geen andere organisaties die geen interne democratie kennen. De strijd voor het socialisme kan alleen anti-bureaucratisch zijn en een volledig arbeiderszelfbeheer tot doel hebben. In deze strijd staat de Revolutionair Marxistische Tendens nog alleen en daarom is thans de opbouw van een nieuwe revolutionaire partij noodzakelijk.

De Revolutionair Marxistische Tendens beschouwde zich als de voortzetter van de revolutionaire tradities van Marx, Engels, Lenin, Luxemburg en Trotsky, zonder echter na te laten het wapen van de kritiek ook op hun opvattingen toe te passen. Een belangrijk uitgangspunt was het zelfbeheer, van hoog tot laag. Dus zelfbeheer in de hoogste regionen, maar ook op buurt-niveau, door de bewoners zelfbeheerde wijken. Dat punt was wat mij het meeste aansprak.

De belangrijkste internationale figuur was Michel Pablo of Michalis Raptis (1911-1996). In 2023 verscheen zijn biografie van de hand van Hall Greenland: *The Well-dressed Revolutionary. The Odyssey of Michel Pablo in the age of uprisings*. In Nederland was Maurice Ferarès de belangrijkste man, maar ik had aanvankelijk

meer te maken met Joop de Wit, die helaas overleed op 5 december 1981. Hij was aan het voetballen in Utrecht met werkende jongeren toen hij een hartaanval kreeg. Joop was een onvermoeibare propagandist voor de BAZ/IRMT. Hij was zelf werkzaam bij SOBE, de Stichting Onderzoek Bedrijfstak Elektrotechniek in Eindhoven, maar had ook contacten met het CWJ (Centrum voor Werkende Jongeren) in Utrecht en hij woonde in Nijmegen. Dat CWJ leverde ons gratis vergaderruimte op in Utrecht, daar konden we terecht op de Oudegracht. We kwamen daar samen voor de vergaderingen van de BAZ, maar ook voor de interne vergaderingen van de Verontruste FNV-leden en van Arbeiders Eenheid.

Vergaderen was zo'n beetje het voornaamste onderdeel van de BAZ. Eenmaal per zes weken in Utrecht. De vergaderingen werden doorgaans geopend door Maurice Ferares, die zeer belezen was. Hij had altijd een groot aantal knipsels bij zich, vooral uit de Franse krant *Le Monde*, waaruit hij uitgebreid citeerde. Eerst behandelde hij de internationale en vervolgens de Nederlandse situatie. Dat leverde meestal boeiende betogen op, waar weinig aan toe te voegen was. Vervolgens kwamen de afdelingen aan de orde. Ik was oorspronkelijk onderdeel van de afdeling Tiel. Samen met Utrecht en Delft hadden we daarmee de 'voedingspoot' van Unilever in de tang, met De Betuwe (Flipje) in Tiel, Royco in Utrecht en Calvé in Delft. Maar al spoedig werd deze activiteit overgenomen door een van onze mantelorganisaties genaamd Arbeiders Eenheid.

Daarnaast gaven we de bladen *Sosialisties Zelfbeheer* en *Rode Oktober* uit. *Sosialisties Zelfbeheer* was het actieblad waarmee ook gecolporteerd werd. Het tweede blad was ons theoretisch tijdschrift, waarvan de naam veranderde in *Socialistische Kritiek*. Het was mijn taak om het *Intern Diskussieblad* samen te stellen

uit de ingezonden kopij en het vervolgens te stencilen en met de post te verzenden. De kritiek was dat dit te onregelmatig verscheen. Maar dat had te maken met het feit dat er te weinig kopij binnenkwam. Ik was van mening dat je op deze manier niet kon spreken van een discussieblad.

We hadden niet veel leden, per vergadering kwamen er een stuk of twintig opdagen, zodat de taken over een beperkt aantal mensen verdeeld moesten worden. En zo kwam ik ook in Parijs terecht voor de driemaandelijke Internationaal Secretariaat vergadering. Die werd gehouden in het lokaal van de IRMT op de Rue d'Avron 42, waar in de deur een kijkgaatje zat. Wanneer je daar doorheen keek zag je een ovaal portret van Karl Marx. Daar maakte ik kennis met Michel Pablo (Raptis), die me een gesigneerd exemplaar van zijn boek *Socialism, Democracy & Self-Management* gaf, en met andere leden van de IRMT uit Oostenrijk, Griekenland, Zuid-Amerika, maar vooral met veel leden uit Frankrijk. De Franse sectie was de grootste, in die tijd heette die CCA, *Comités Communistes pour l'Autogestion*. Opgericht in mei 1977 door dissidenten van de Vierde Internationale was dit een hergroepering van een aantal trotskisten. Maar aangezien zij zich oriënteerden op zelfbeheer was dit tevens een stap in de richting van het anti-autoritaire marxisme. Zelfbeheer was het belangrijkste uitgangspunt van de IRMT en dat maakte het voor mij ook zo aantrekkelijk. Het naderde de standpunten van het anarchisme, hoewel er ook grote verschillen waren, bijvoorbeeld over de voorhoederol en de ordening van de staat.

Michel Pablo, het pseudoniem van de Griekse revolutionair Michalis Raptis, was een internationaal bekende revolutionair. Geboren in 1911 in Egypte en overleden op 17 februari 1996 in Athene wijdde hij zijn hele leven aan de linkse politiek. Hij was in 1938 in Parijs bij de oprichting van Trotski's Vierde Interna-

tionale. Hij werd leider van het Europees Bureau van deze organisatie. Volgens dit Bureau zouden na de oorlog vrijwel zeker revolutionaire dissidenten zich afscheiden van de traditionele massapartijen van de arbeidersklasse. Om invloed te verwerven, leden te winnen, een marxistische vleugel op te richten en, nog belangrijker, om te voorkomen dat ze geïsoleerde sektarische kringen zouden worden zonder enige connectie met de arbeidersklasse, zouden de trotskisten – waar mogelijk – zich moeten aansluiten bij, of in trotskistische terminologie, toetreden tot de massale communistische of sociaaldemocratische partijen. Deze vorm van entrisme was bedoeld als een tactiek voor de lange termijn.

Entrisme vond zelden plaats zonder scheuringen of zelfs gewelddadige conflicten binnen de lokale propagandakringen, maar bleek de flexibiliteit van lokale groepen aanzienlijk te vergroten waar het in de praktijk werd gebracht. Onafhankelijk werk zou moeten worden voortgezet in Latijns-Amerika, Ceylon, de Verenigde Staten en India. Deze beleidswijzigingen werden in de eerste maanden van 1952 door de Vierde Internationale aangenomen. Onder het gewicht van de controverse die ontstond door de resoluties die werden aangenomen op het Derde Wereldcongres van de Vierde Internationale, begonnen facties binnen de US-SWP en de Britse sectie van de Internationale een factie binnen de Internationale te vormen, die zich in 1953 afscheidde en het Internationaal Comité van de Vierde Internationale (ICFI) vormde. Pablo was persoonlijk betrokken bij de steun aan de Algerijnse nationale bevrijdingsstrijd tegen Frankrijk. In 1959 richtte hij een geheime munitiefabriek op en exploiteerde deze, verborgen in een citrusplantage in de Marokkaanse stad Kentire, waar ze een lichtgewicht versie van het Sten-machinepistool produceerden, terwijl ze ook toezicht hielden op een werkplaats aan de Nederlands-Duitse grens die valse paspoorten en contant

geld produceerde ter ondersteuning van het FLN.

In 1960 werd besloten het hoofdkwartier van de Vierde Internationale van Parijs naar Amsterdam te verplaatsen vanwege de terugkeer naar de macht van Charles de Gaulle, waardoor het minder raadzaam was om in Parijs te blijven. In Amsterdam, zo dachten, zouden de trotskisten vrijer kunnen opereren en dichter bij het Europese hoofdkwartier van de Algerijnse Revolutie, dat zich in Keulen bevond, zijn. In juli 1960 werd Pablo samen met Sal Santen in Amsterdam gearresteerd. Een campagne voor zijn vrijlating werd gelanceerd door Jean-Paul Sartre. Na de arrestatie werd besloten het Internationaal Secretariaat naar Rome te verplaatsen, met als reden dat van de leden van het Bureau van het Secretariaat – Pierre Frank, Ernest Mandel en Livio Maitan – Maitan de enige was die zich fulltime aan het werk voor IS kon wijden. Pablo verzette zich tegen deze beslissing. In 1961 werd Pablo uiteindelijk veroordeeld tot vijftien maanden gevangenisstraf en aan het einde van zijn proces vrijgelaten. Na zijn vrijlating ging hij naar Groot-Brittannië, waar hij door tussenkomst van zijn aanhangers in Marokko een Marokkaans paspoort kreeg. Hij zocht zijn toevlucht in Marokko. Na de overwinning van de Algerijnse Revolutie in 1962 werd hij adviseur bij de economische wederopbouw in de regering van Ahmed Ben-Bella. Pablo maakte ook deel uit van een vierkoppige commissie die belast was met het opstellen van een decreet betreffende eigendommen die door de Algerijnen in beslag waren genomen nadat de Franse koloniale land waren ontvlucht. Hij bekleedde deze posities totdat de Algerijnse regering in 1965 werd omvergeworpen door een staatsgreep. Pablo verhuisde vervolgens naar Zwitserland. Intussen beschuldigde het Verenigd Secretariaat van de Vierde Internationale Pablo en zijn aanhangers ervan het democratisch centralisme te hebben geschonden, waardoor ze zich buiten de Vierde Internationale zouden plaatsen. Dit werd gevolgd door de uitzetting van Pablo's aanhangers uit het Verenigd Secretariaat.

Na hun uitzetting hergroepeerden Pablo en zijn aanhangers zich internationaal als de Internationale Revolutionaire Marxistische Tendens van de Vierde Internationale (vanaf 1972 Internationale Revolutionaire Marxistische Tendens of IRMT). Deze groep liet de verwijzing naar de Vierde Internationale tijdens haar bijeenkomsten in 1972 vallen en verklaarde tegelijkertijd dat ze zichzelf niet langer als trotskist of als een partij van de wereldrevolutie beschouwde. In plaats daarvan beschouwden ze zichzelf als een marxistische stroming die zelfbeheer op alle niveaus binnen sociale bewegingen bevorderde. Dit viel samen met Pablo's politieke activiteit in Chili onder de regering van Allende.

In 1979 stuurde de IRMT een open brief aan de leden van de Vierde Internationale, waarin werd opgeroepen tot de noodzaak om "nieuwe richtingen, nieuwe vormen van strijd en organisatie te ontwikkelen", alsook tot "de uitwerking van een transitieprogramma gebaseerd op socialistische autogestie". Het Verenigd Secretariaat besteedde weinig aandacht aan deze brief. Na de val van de dictatuur van de Griekse kolonels keerde Pablo terug naar Griekenland, speelde een rol bij de oprichting van de Panhelleense Socialistische Beweging (PASOK) en was vanaf 1981 speciaal adviseur van premier Andreas Papandreou. De secties van de IRMT sloten zich in 1994 en 1995 weer aan bij de herenigde Vierde Internationale, hoewel de overeenkomst in het individuele geval van Pablo niet werd toegepast.

Ik ging naar het Internationaal Secretariaat met Theo Blom en wij werden er heengereden door Joop de Boer uit Tiel. Dat was een WAO'er, die van de bedrijfsvereniging een autootje gekregen had zodat hij wat mobieler was. Theo had een hotelletje in Parijs geboekt voor hem en mij, De Boer ging liever ergens anders heen. Hij hoefde ook niet naar het Internationaal Secretariaat, maar hij leende van mij honderd frank om een Eifeltorentje te kopen voor zijn vrouw. Wat hij de twee dagen dat we in Parijs

waren heeft gedaan, weet ik niet. Voor ons was het vergaderen van de vroege ochtend tot laat in de avond en de volgende dag van hetzelfde laken een pak. Toen moesten we terug naar Nederland en Joop de Boer haalde ons op vanaf de afgesproken plaats. Vol trots liet hij het Eifeltorentje zien dat hij gekocht had. Wij waren te moe om veel te praten, het werd een stille terugtocht. Overigens heb ik de geleende honderd frank nooit terug gezien.

Jaren later lees ik het volgende bericht op de website van het blad *Ravage*:

“Er is weer een informant ontmaskerd. Onlangs is de 57-jarige BVD-agent Joop de Boer, Geldermalsenstraat 12 in Tiel, ontmaskerd. De man werd naar eigen zeggen negen jaar gerund door de Politie-Inlichtingendienst (PID) van de gemeentepolitie Nijmegen. In het najaar van 1981 is hij benaderd door PID-chef Herman Oolbekking. De contacten tussen Joop en de BVD vonden wekelijks plaats in een safehouse, boven de AMRO-bank in Bommel.

Joop de Boer is in de afgelopen jaren onder meer actief geweest in:

- North Atlantic Defense Movement / Ploegscharenbeweging (hij verraadde o.a. een actie op de vliegbasis Valkenburg door ‘onthekker’ Kees Koning)
- het Vredes Aktie Kamp
- de wandelgroep Is het Hier Oorlog?
- Burgerlijke Ongehoorzaamheid en NonKoöperatie (BONK)
- BIVAK
- vijftig-plussers tegen kernenergie
- verschillende groepen uit de Anti Kernenergie Beweging
- de aktiegroep ‘stop wapenleveranties aan Turkije’
- het milieu aktiefonds

- verschillende aktie initiatieven tegen de betrokkenheid van Shell bij apartheid
- Joop was zeer actief in de vredesbeweging, onder meer in de jaren 1984-1985, rond het kruisrakettenbesluit. (Uit die tijd kende hij ook de BVD-agent John Gardiner)
- de basisgroepen tegen kerngeweld en militarisme
- Hij was tevens actief betrokken bij de voorbereiding van grote antimilitaristische acties en acties tegen kernenergie in o.a. Borssele, Woensdrecht, Erp, Dodewaard, Moerdijk.”

Tot zover het overzicht dat ik heb ontleend aan het artikel uit *Ravage*. Daarin wordt niet gesproken over onze reizen naar Parijs, maar ik twijfel er niet aan dat hij de BVD ervan op de hoogte heeft gesteld. Dat bleek ook later, toen de Vereniging Voorkom Vernietiging BVD-dossiers was opgericht en inzage mogelijk werd.

Een mantelorganisatie van de BAZ was zoals gezegd de Arbeiders Eenheid (AE). Dit was een meer actieve club dan de BAZ. Er werd aan bedrijvenwerk gedaan en dat betekende dat er regelmatig pamfletten uitgedeeld werden. Daartoe hadden we de voedingspoot van Unilever uitgekozen. Dat was niet geheel toevallig, we hadden namelijk mensen in de plaatsen waar deze multinational actief was: Utrecht (Royco), Delft (Calvé) en Tiel (De Betuwe alias Flipje). We bespraken het beleid van Unilever en hoe daarop te reageren. Regelmatig ontstonden op die wijze teksten die in pamfletvorm bij de diverse fabrieken werden uitgedeeld. Ook werden er incidenteel pamfletten uitgedeeld bij glasfabriek De Maas in Tiel. Dat laatste werd gedaan door Joop de Boer (hij had hier gewerkt), maar na de bovenstaande onthullingen over zijn activiteiten voor de BVD twijfelde ik eraan of hij de pamfletten daadwerkelijk had uitgedeeld. Rob van Leusden was degene die bij Calvé in Delft werkte. Hij woonde in Den Haag. Bij Calvé werkte hij als kwaliteitscontroleur. Wanneer hij

tijdens een vergadering aan het woord kwam, hetgeen niet zo vaak gebeurde, was iedereen stil: de arbeider was aan het woord. De meest succesvolle mantelorganisatie van de BAZ waren echter de Verontruste FNV-leden, waaraan in dit boek een apart hoofdstuk is gewijd.

Na jaren CRM, BAZ en BSZ bleek steeds duidelijker dat we weinig in de melk te brokkelen hadden. Het aantal leden nam niet toe, eerder was er sprake van een geleidelijke vermindering. We zaten duidelijk in een impasse. Wat te doen? Tezelfdertijd vond in 1983 het congres van de Internationale Kommunistenbond (IKB) plaats. Dit was de Nederlandse sectie van de Vierde Internationale. Tijdens dit congres kwam onder andere een voorstel aan de orde om de naam IKB te veranderen in Socialistische Arbeiderspartij (SAP). Een deel van de congresgangers ging hier niet mee akkoord, evenmin met andere voorstellen en een aantal mensen zegden hun lidmaatschap op. Als BSZ zagen we hierin een kans om uit de impasse te komen. We namen contact op met de uit de IKB gestapte leden en stelden voor om gezamenlijk een nieuwe organisatie te starten. De naam werd het Platform van Revolutionaire Socialisten en Feministen. En er kwam ook een nieuw blad, Links, dat eenmaal per kwartaal zou verschijnen.

Onze eigen bladen, Socialisties Zelfbeheer en Socialistiese Kriek, werden opgeheven. De bedoeling van het Platform was om voorlopig te discussiëren over de verschillende standpunten en dan te besluiten welke richting we op zouden gaan. De discussies zouden worden begeleid door stukken in het blad Links. Maar het Platform was geen lang leven gegund, het blad Links hield het wat langer uit, maar werd uiteindelijk ook opgeheven.

Ik had in de nadagen van het Platform een brief geschreven aan Maurice Ferares, waarin ik voorstelde om lid te worden van de PSP, waarin het op dat moment rommelde tussen twee stromin-